

“Bir ÜNİVERSİTE kampüsünde dolaşım” der Geoff Dyer, “neredeyse elle tutulur bir ölüm kokusu alırsınız, çünkü yüzlerce akademisyen dokundukları her şeyi öldürmekle meşguldür”.¹ *Liberal Düşünce Dergisi*’nin elinizdeki sayısı, bir fikri/metaforu/tarihsel bir fenomeni öldürmeye değil, ‘diriltmeye’ adandı. Marcus Steinweg’in söylediği gibi “Hakikat” üniversite kampüslerinde değil, “sokakta yatar.” Entellektüellerin ve akademisyenlerin sıkça ele aldıkları moda kavramların – söz gelimi, sınıf, küreselleşme, çok kültürcülük, habitus, vb. – aksine zaman içinde tamamen tarihçilerin ilgisine terk ettikleri modası geçmiş bir kavramı ya da fenomeni ele almak kuşkusuz “akademik camianın kloroformlu sığınağından”² çıkmak anlamına geliyor. Sığınaktan sokağa çıkmak saldırıya açık olmak anlamına gelir. Eleştiri oklarına hedef olacağımızı düşünerek hassasiyetlerin bir kısmını şimdiden giderelim. Elinizdeki sayının dosya yazarları, imparatorluk fikrini bir tarihçi duyarlılığıyla ele almadı. Daha ziyade, imparatorluk fikrinin, tarihsel serencamını da görmezden gelmeden, felsefi ve sosyolojik bir çerçevede bizatihi kendisine odaklandı. Bu dosyada ülkemizdeki bilimsel akademik yetkinliğin temel ölçütlerini oluşturan, sürekli artan bir kırtasiyeciliği içeren sırf çözümleme ve açıklama yerine, imparatorluk kavramına dair eleştirel bir değerlendirme ve sorgulama yapmak hedeflendi. Bu eleştirel değerlendirmeler ülkemizin entellektüelleri arasında müşterek bir tartışma konusunu ortaya koymak ve uzun sürebilecek bir diyalogu başlatmak gayesindedir. Bu tartışma ya da diyalogun arkasındaki temel soru şudur: Türkiye ulus devlet vizyonu ile mi yoksa imparatorluk vizyonu ile mi yoluna devam edecektir? Elbette böyle bir sorunun tek bir dosyada ele alınıp cevaplanması mümkün değildir. Bu dosyada da cevaplanmaya çalışılmadı. Biliyoruz ki son cevabı yalnızca tarih verir. Tarihten güçlü yargıç yoktur. Bu soru yalnızca devam eden politik/entellektüel bir tartışmanın öznesi olabilir.

İmparatorluk başlıklı dosyamız altı makale ve konuyla ilgili bir tercümeden oluşuyor. Makaleler öncelikle imparatorluğun neliğine ilişkin felsefi ve sosyolojik değerlendirmeleri, imparatorluk ve ulus devletinin sınır ve mekân tahayyülüne dair sorgulamaları, çağımızda imparatorluk hakkında yazarların çeşitli fikirlerini, imparatorluk ve ulus devletlerin özelliklerinin felsefi ve tarihsel bir mukayesesini, imparatorluktan ulus devlete geçişte ortaya çıkan

1 Geoff Dyer’den nakleden Parks Tim, *Ben Buradan Okuyorum*, Kitapların Değişen Dünyası, çev. Roza Hakmen, Metis Yayınları, İstanbul, 2017, s. 109.

2 a.g.e, s. 111.

değişimleri, imparatorluk ve ulus devlet söz konusu olduğunda Türkiye'nin payına düşenin ne olduğunu ve klasik değil ancak modern imparatorluklara ait bir mesele olan kolonyalizm eleştirisini ihtiva ediyor. Anlaşılan o ki eski dünya henüz son sözünü söylemiş değil. Gönül isterdi ki, imparatorluk meselesi, sorgulayıcı bir tarzda din, mimari, şehir, kültür, sanat vb. açılarından da ele alınsın. Ne yazık ki böyle bir dosyada bu kadar hacimli konuları ele almaya vaktimiz ve gücümüz yetmedi. Bununla birlikte bu dosya sözü edilen meseleler için bir ilk adım olarak kabul edilebilir.

Dergimizde, derginin kadim yayın geleneğine uygun olarak "İmparatorluk" dosyasının dışında kalan başka makaleler ve araştırma makaleleri de elbette mevcut. Bu makaleler sırasıyla Rohingya toplu göçünün Bangladeş'e ekonomik etkilerini, Suriyeli göçmenlere yönelik tutumların Süleyman Demirel Üniversitesi örneğinde incelenmesini, yerel yönetimlerde ölçek ekonomisini, yerel seçimlerin ardından muhafazakâr siyaseti ve geleceğini, son olarak *Harcılar (Outsiders) Bir Sapkınlık Sosyolojisi Çalışması* kitabını ele alıyor.

Peki imparatorluk meselesi söz konusu olduğunda ülkemiz liberallerinin payına düşen nedir? Düşünmek için 'vurdum duymaz' olmak gerekir demişler. Özgürce düşünmek için daha da fazlası. Filhakika ülke olarak geldiğimiz noktada her şeyi baştan düşünmenin zamanıdır. Kuvvetli bir göç dalgasına maruz kalmış, gün geçtikçe nüfusu ve nüfustaki çeşitliliği artan, savunma sanayisini hızlı bir şekilde geliştiren, deniz, hava, kara ve uzaydaki hâkimiyetini genişletmek isteyen, bölgesinde giderek güçlenen ve sınır ötesi hareket düzenleyen, diğer kıtalardan gelen öğrencileri üniversitelerinde hızla yetiştirip onlara Türkçe öğreten Türkiye kendi bekâsını bu aşamadan sonra "kendisi kalarak" nasıl tayin edecek? Büyük göç dalgasının yarattığı pek çok probleme hangi vizyonla yaklaşacak? Meseleleri ulus devlet vizyonu ile mi imparatorluk vizyonu ile mi ele alacak?

Romalılar, "bir adam Roma için savaşacak kadar iyiye yurttaş olacak kadar da iyidir" anlayışına sahipmiş. Romalılar etnik kökene bakmaz ve kendisini güçlendirecek gelişmelere açık kalırken ulus devletler dar bakış açılarıyla etnik kökeni takıntı haline getirmiştir. Bu takıntı ülkemizde göçmenlere karşı tepki olarak kendisini göstermeye devam ediyor. Kimlik hususunda ulus devletler otoriter ve baskıcıyken klasik imparatorluklar düzene karşı şiddetli bir başkaldırı olmadığı sürece hoş görülme, özgürlükçü ve liberaldir.

İçtimaî problemleri de derinden düşünmek lâzım. Montesquieu, Romalılar hakkındaki ünlü eserinde "Tanrı'nın bu dünyada gereksiz yere büyük bir imparatorluğa sahip milletlerin varlığına izin vermesi Türklerin en büyük talihidir" der. Türkiye'de de aydın kesimin büyük bir kısmının Montesquieu

gibi düşünüyor olması en büyük problemlerimizden birisidir. İmparatorluk geçmişimize en azından zihinsel olarak dönmek Türkiye'nin elitleri için adeta lanetlenen bir şeydir. Neo-Osmanlılık sözü, muhafazakâr kesimin bile tüylerini diken diken eder. Entelektüel mahfillerde Neo-Osmanlılık (Neo-Osmanlılık değil, Neo-Osmanlı. Çünkü Neo-Osmanlılık da bir tür "izm"dir ve bütün izmler gibi dışlayıcıdır) lanetlenen bir şeydir. Lâkin aynı elitler tarafından Amerikan İmparatorluğuna, neo-Rus hegemonyasına, hatta *Megalo İdea* ya da Akdeniz'deki Yunan-Rum iddialarına karşı pek lâf edilmez. Akademik 'aydın' küreselleşme lafzını dilinden düşürmezken kendi ülkesinin küresel iddiasına ortak olmadığı gibi ona ilginç bir şekilde muhaliftir de.

Antik Yunanlılar diyor ki, "kendini bil!" Kendini, yani ruhunu bil. Bu deyiş başka mânalarda olduğu gibi kendini tanımak anlamında da kullanılabilir. Bütün gücümüzle kendisine benzemeye çalıştığımız Batı "kendini bil!" diyor. Kendini bil! Ama kimi bileceğiz? Peki ama biz kimiz? Eğitim sistemimiz pozitivist yaklaşımıyla kendimizi unutturmaya adanmış. Hâlbuki kendini bilmeyen şimdiyi de geleceğini de bilemez. Bütün bu değerlendirmelerden hareketle kendimizin kim olduğunu sormak ve ülkemizin küresel çaptaki iddialarına ortak olmak adına böyle bir dosya hazırladık. İmkânımız ölçüsünde imparatorluk ile ilgili klişelerin, standart kabullerin ötesine geçmeye çalıştık. Dosya yazarları olarak hiç birimiz popüler ya da şöhretli yazarlar değiliz ve popüler bir konuyu da ele almadık. Makalelerin ihtiva ettiği felsefî ve sosyolojik mülahazalarla *Liberal Düşünce Dergisi* ailesinin fikir özgürlüğüne kıymet veren hoşgörüsüne sığındık. Lâkin inanıyoruz ki şimdi değilse de gelecekte imparatorluk fikrinin önemi çok daha iyi anlaşılacaktır.

Bengül Güngörmez Akosman

Sayı Editörü, Eylül 2019